

ВАСА ПАВКОВИЋ

НА НАСИПУ

I

Локални аутобус 108 се зауставио Код Илића, како ту станицу називају мештани сателитских насеља на панчевачком путу за престоницу.

Искочио сам на прашњаву стазу, с ранцем на леђима. Било је августовско преподне, пола десет. Намерио сам да отпешачим стазом до Насипа, па преко Насипа до Илићевог дунавца и, успут да својим никонем сликам лептире. У ранцу сам носио дигиталац, литарску флашу с водом и једну банану, као цео провијант.

Аутобус 108 је бучно отишао према Панчеву, а ја кренух прашном стазом према насипу, поред убогих сиротињских кућа и ниских ограда од баскија иза којих су се назирала неуредна дворишта, сиве шупе, искривљене старе воћке, каросерије заборављених аутомобила...

Већ је било врело и кад сам допешачио до насипа, извукох из ранца флашу с водом и отпих два добра гутљаја.

Вратих флашу у ранац, из њега сам извадио никона и обесио га око врата, помоћу фабричке црне траке, па продужих низ насипску стазу, ка ниској дољи.

На јутарњем августовском сунцу, понека кап росе блистала је на лисју као бела искра из друге равни искуства. Чуле су се жабе, ту и тамо пролетело би јато сеница у јутарњем трагању. Прснуо је са љубичастих цвасти ситан плавац...

Стигао сам до сивожутог дунавца, без иједног снимка у никону. Задишао сам се у тих двеста метара, па сам отпио још два дуга гутљаја воде.

На Дунавцу дуж прљавих обала, присутих пластичном галантеријом није било људи, па сам корачајући ивицом, снимао

крупне зелене и мрке жапце, понеког вилиног коњица неонски црвеног репа...

Повремено би из намутне жуте воде искочила ситна риба...

На овој води нисам био од очеве смрти, дакле преко двадесет година! Али мало шта се изменило. Само је знатно више запрљано и угрожено пластичним флашама, кесама, картонским кутијама, конзервама од пива... Као да сваки риболовац овде одбаци сву амбалажу иза себе, као да никог није брига шта ће од предела оставити сину или унуку...

Дошавши до краја леве ставе Дунавца, зауставио сам се крај зеленог зида од купинових врежа. Даље се није могло. Стојећи, са неком врстом болног разочарења у срцу, мислио сам на оца. Овде смо он и ја пролазили гурајући наше бицикле, јер смо волели да пецамо штуче са друге, сеновитије стране, где је било много више у воду палих топола и врба.

Извадих из ранца ону једну банану, ољуштих је...

Банана је била слатка и преслатка, па сам иза ње попио преосталу воду из флаше и покренуо се назад.

На љубичастим цвастима високих чичкова, ту и тамо, под сунцем које је све изразитије пекло моје оћелавело теме, пршкао би понеки ситан плавац, лептир *крајкорейи селац*, који долети до нас са обале северне Африке, из Кипра и са Родоса... Тај лептир је окопршан, нервозан, не већи од нокта на мом палцу, али успева да прелети големи пут.

И тако – вратио сам се до почетне тачке. Обрисао чело од зноја, стао у сенку плаветних врба. Дисао сам тешко. У флаши није било скоро ни капи.

Није ми се враћало до пута за Панчево, није ми се враћало у Београд, али жеђ је била константна, као тупи нанос мучнице у грудима и грлу. Полако, с напором корачајући уском стазом, успео сам се до врха насипа. Бацивши поглед надесно, угледао сам, као у опсени, удаљену рампу – уствари чинило ми се да је видим, јер до ње има не мање од пола километра. Ту код рампе је шумски пут за Белу Стену, дивље панчевачко купалиште, а на дну тог шумског пута, на речној обали, код прелаза, налази се, колико се сећам, барака-крчма, где би могло да се попије нешто колико-толико хладно.

Свакако да је то било неопрезно и да сам кренуо без довољно размишљања, с никоном око врата и ранцем у којем је при сваком кораку поскакивала празна пластична боца.

Пошао сам уједначеним ходом, сунце је пекло као жар.

Погледао сам на мали екран свог мобилног телефона, прошло је једанаест сати за двадесетак минута. Сунце се ужаривало, некако ми се са сваким кораком чинило да појачава своју температуру и гађа ме тачно у тонзуру на врху лобање.

Корачао сам – осврнуо се. Прешао сам можда шездесет-седамдесет метара, не више. Још сам могао да се вратим – али одједном као да су се моје ноге ослободиле, одвојиле, као да сам у другој равни искуства, и чинило ми се да ћу за петнаестак минута стићи код рампе, а онда право шумском стазом ка бараци у којој ће бити нечег „освежавајуће хладног”. Корачао сам...

Корачао сам – нигде као да није било ничег живог, све се одједном замрзнуло у врелој белој светлости. Рампа се сад није видела, корачао сам полако губећи бодрост. И напредовао. Осврнуо сам се – можда сам прешао сто метара, али је много више пута, по врху насипа, тек је било преда мном.

Корачао сам час лакше, час осећајући бол у обе адамове тетиве...

Негде је закрештала сврака, напредовао сам под жарким сунцем. Нисам понео капу, што је била додатна отежавајућа околност – напредовао сам, али некако споро, мислећи како свега овог не би било да ми лопови пре неколико месеци нису украли аутомобил. Довезао бих се својим колима и тако се вратио или продужио до прве друмске кафане. Али, више нисам имао ауто и сада су ми преостајале само моје све теже ноге. Кад сам се поново осврнуо, оцених да је иза мене можда две стотине метара, дужина два фудбалска терена, отприлике. Корачао сам некако теже. Иза мене се неко време ковитлао ниски облачић прашине, па би пао на прашну траву, док сам гурао напред. И напред. Даље. И напред...

И то је ишло тако – врелина је изазивала туп бол мучнине у врату и потиљку, бол би искрснуо као искрица у пределу врата, при сваком кораку, а ја бих гурао даље – тешећи се покаткад сликама – неких давних свежих јутара када смо отац и ја, понекад и неки његов пријатељ, или мој најбољи другар Никола, пролазили овуда на бициклима, у супротном правцу, одлазећи на Илићев дунавац, са намером да ловимо штуче...

Сада је постало неиздржљиво.

Цело моје тело било је у влажном покровцу врућег зноја, бол се проширио на цео задњи део главе, пред очима је сузило, ишао сам, корачао сам, но кораци су почели да представљају напор, сваки за себе – кроз те ненамерне сузе, назирао сам сада рампу

на насипу, али било је до ње још доста. Још доста има, говорио сам себи и кретао се напред, као аутомат. Ишао, возио напред, као аутомат неки. Кретао сам се. Назад није било ни смисла ни могућности – преостало ми је само то напред, са помишљу на *дивојцу ирашине* и сличне наслове из гимназијске лектире, корачао сам прашном стазом.

Корачао сам, можда сам прешао и читавих четиристо метара – али се чинило да једноставно нећу моћи да превалим следећих стотину – који су били свакако тежи од свега што је остало иза мојих сада болних табана, од врелине и притиска, свеједно, стегао сам укочене вилице и ишао напред. Корачао сам, само напред.

Дакле, напредовао сам, иако је један део мозга у мени говорио да је немогуће да овај пут пређем и да сам у веома гадној ситуацији – не могу до циља, а назад не могу. Још није ни подне, а биће врело све до увече и куд-ћу-шта-ћу ако не издржим. Корачао сам стегнутих зуба – као неко аутоматско биће, бацајући повремено ноге, десно-лево, без праве координације, напредујући или назадујући, нисам се више разабирао.

Није требало да кренем, говорио сам себи, али сам ишао, све спорије, успоравајући сасвим ван своје воље, своје кораке, ишао сам ипак некако, са снажним болом у куковима. Грло ми је било болно суво, цела глава као у врелим завојима, сунце ме је жарило, док сам корачао, напред, напред, у десном уву је растао пискави звук, као да неколико зрикаваца, мени успркос и намерно жели да ме сасвим изремети у болном корачању.

Страшно!

Корачао сам; и тако – у једном сасвим фанатичном моменту тог кретања, рампа је била преда мном. Наслонио сам се на њу.

Ох, благи Боже!

Али то није био крај мог пута – сад треба кроз шуму доћу до прелаза на Дунаву, где би требало да буде крчма, у бараци. Била је, сећам се, пре више од двадесет година. Кренуо сам, трудећи се да не оклизнем и паднем, са ранцем на леђима, у којем је поскакивала празна пластична боца, надоле, ка тополовој шуми и чим сам стигао у хлад, мало ми се олакшало. Корачао сам углавном под сенкама, тих стопедесет-двеста метара. Корачао сам. Последњих педесетак метара, назрео сам неколико модрих дрвених кућица, на обали а иза њих моћни, сиви ток Дунава.

Тих педесет метара опет сам ишао под голим врелим сунцем, болови су се обновили, али сам напредовао ослоњен о снагу коју ми је пружио хладовина у већем делу пређеног шумског кретања, тако сам мислио: шумског кретања.

Да, човече, да, пријатељу, брате, друже мој, ту је било пет-шест кућица, и ту је у бараци била мала крчма!

Некако сам се успео на њен доклат и тешко сео у дрвену столицу, док ме је неколико обалских џабалебароша посматрало без израза на лицу. Пришла ми је жена у средњим годинама, у црници. Питала је нешто, не памтим шта.

Рекао сам само: – Имате ли пиво? Хладно... – додао сам.

Рекла је нешто, вероватно је рекла: Наравно, и окренувши се отишла, а онда је већ прилазила ту, лагано се гегајући. Чинило се као да гледам документарац о својој угрожености, о претколапном стању. Пружила ми је из руке пиво. Боца је била ледена као змија из *подрума доњих*, тако сам помислио и принео сам је уснама – пио сам један дуг, невероватно дуг гутљај – пиво ме је просто палило у грлу, кроз груди, дизало ме је из прединфрактног стања, склонио сам флашу с усана и узео ваздух – бол се ширила трбухом ка пупку, према доњем трбуху...

Опет сам принео флашу и испио други гутљај, исушивши у два пољупца ту прву флашу пива. Жена у црном, сад сам видео да је корпулентна као рагбиста, истог је часа пришла и пружила ми другу боцу.

Седео сам на тераси, у спасоносној сенци, са Дунава је свежи ћув доносио речни мирис, један од најдражих мириса мог живота.

Глава се бистрила, седео сам не тераси пред великом водом и враћао се у себе – тело је силазило у тело, мозак се враћао у лобању, руке су се спустиле низ тело, подигао сам ноге на суседну столицу.

Сада сам чуо разговор џабалебоша с обале. Препирали су се око примата – ко ће први возити купаче на другу обалу, на Белу Стену. Чији је ред!

Мислио сам како је то неважно и како је само важно да се живот вратио у мене, да је моје биће опет постало ја – седео сам ту у хладовини отпио један леп гутљај, али сад већ нормалан – нагорак, освежавајућ.

Седећи тако, мислио сам, како мислим и сада, да никад нисам попио слађу боцу пива, од те прве, мада је и друга била слатка – али она прва је била чиста есенција постојања, она ме је васкрсла.

Седео сам наредних два сата ту у сенци. Повремено обраћао пажњу на препирку џабалебароша – чинили су ми се као некакви комарци – зундецали су око ушију, па шта онда, нек зундецају, све је то неважно. Опустао сам се. Није ми се уопште спавало – али је тело тражило да мирујем. У *Талмуду* сам прочитао: Поштуј

своје месо! – и то је било то, цела порука те велике књиге мени, мом месу, ткиву.

Седео сам у хладовини успостављајући се за даљи живот.

Око 14 сати сам устао. Осећао сам се одлично – пришао сам великој жени у црном која је седела иза завесе од пластичних трака и упитао је колико сам дужан. Рекла је 250 и ја јој дадох три новчанице од 100 динара – са грленим: – Хвала вам много! – па сам изашао пред крчму и кренуо назад, ка шумској стази. Затим сам избио на насип, а препречивши са насипа, доспео до аутобуског стајалишта код станице Сибница. Аутобус 108 је за неколико минута био ту – и кроз његов прозор сам гледао како се удаљава стајалиште, па насип – и цео овај доживљај, непоновљив у равни свакодневице, и у сваком случају драгоцен због тога.

II

Годину дана доцније довезао сам се тек купљеним аутом до Илића, скренуо с асфалтног друма на колски и не журећи, преко грбавог пољског пута попео се до врха насипа. Осврнувши се према Панчеву, видео сам како се изнад насипа, можда две стотине метара даље, вије сиви дим.

Одатле није било тешко спустити се аутом до подножја са супротне стране насипа. Изашао сам из аутомобила, узео никон, залупио врата и кренуо према Илићевом дунавцу. Све је било отприлике као и прошле године – преподне – врућина је отпочињала да загрева дуги августовски дан и дивљи предео дунавца под њим. Дошао сам до воде, један сувоњав и дугоног старац, у избледелом оделу, седео се на дрвеној столицници и из руке, на меч-штап пецао површинску ситну рибу. Скидао ју је спорим покретима с удице и убацивао у прљаво ведро од беле пластике.

– Добар дан!

– Добар дан...

Кренуо сам, као и прошле године, према левој страни дунавца, газећи опет по пластици, спљесканим боцама од пива и по картонима. Није ме сад занимало да фотографишем многобројне жабе ни вилинце, по ниском жутом цвећу пршкали су шаренци и плавци – Начинио сам десетак снимака макро програмом и ногу пред ногу стигао до ивичног купињака. Иза купина је расла плантажа канадских топола, у даљини су се чуле тестере. Можда већ сутра неће бити ниједног од стотина уређених високих стабала у овом расаднику... Само ће се жутети пањеви и пиљевина око њих.

Повремено сам помишљао на неиздрживу жеђ од прошле године, ону игру свог тела на тананој ивици смрти – пешачења под усијаном звездом, сећао сам се невероватно снажног бола у потиљку...

Вратио сам се, ту и тамо заставши, ради снимка лептирића, до оног шиљастог старца с пецаљком у руци.

– Довиђења...

– Довиђења...

Дошао сам до аутомобила, ушао у његову загрејану унутрашњост. Отворих прозор до леве руке.

Неко време сам размишљао да ли да се одвезем до оне бараче, на преласку за Белу Стену или да возилом одем до канала Сибница, па попустих *нагону обнављања*.

Поићу живо тек да се подсећим доживљаја.

Чим сам повезао насипом према пола километра удаљеној рампи, схватио сам да је димна завеса на насипу гушћа, пространија – а како сам се у аутомобилу приближавао њој, постајала је све тамнија и тамнија. Ускоро сам доспео на десетак метара од ватрене линије. Трава је ту била покошена, али се тамно наранџаста змија пламена увијала и хитро напредовала према рампи, подстицана благим ветром. Прошао сам тај мали фронт ватре и убрзаније повезао према рампи. Запазих да у овом делу, трава убрзо постаје знатно виша, да непознати косац није урадио овај део пута на насипском врху. Веома брзо сам стигао на десетак метара од рампе – зауставио сам ауто и отворио врата, па искорачио на сиву колску стазу.

Дошавши до рампе, увидех да је за разлику од прошле године, она закључана својим врхом за метални полумесец који је окончавао низак потпорни стуб. Узалуд сам покушавао да подигнем рампу. Није се ту могло проћи колима. Могао сам евентуално да оставим ауто овде и пешке одем ка бараци на обали, али кад сам се окренуо, угледах да се пожар подигао на метар, метар и по, и да сада још много брже, ношен појачаним ветром хита кроз непокошену траву право према мени.

Погледавши десно низ насип, схватих да би лагано спуштање на доле било врло ризично, а да је лево потпуно немогуће.

Није било друге, него...

То сам помислио – али сам ипак покушавао да изнађем други излаз.

Поново сам дошао до врха закваченог врха рампе, поново гледао да ли бих могао да откључам локот о дебелом ланцу – али није ишло.

Вратио сам се до аутомобила.

Ватрени фронт је сада неумољиво летео према мени, био је већ на мање од педесет метара – и више није било могућности за оклевање.

Ушао сам у ауто, стартовао мотор и лагано покренуо возило. Кренуо сам у сусрет пламену, подижући ручицом стакло на возачким вратима. Прво возећи полако – а онда мислећи како пролазак кроз ватрени фронт мора да буде што бржи – као што лав у циркусу пролеће кроз ватрени круг – отприлике тако. Само хитро. Што хитрије! Хитрије. Још хитрије!

Брзо сам достигао брзину од 70 па 80 км на сат, док је корса поскакивала преко неравнина, био сам већ на десет, пет метара од ватрене клопке.

Пројурио сам кроз црни дим и ватру као метак и у ретровизору посматрао како се пламена грива у галопу удаљава од мене – и хита према рампи.

Зауставио сам аутомобил. Изашао из њега. Гледао сам према Панчеву камо је пожар кренуо. Стојао сам тако неко време, опет помисливши на смртоносну бол од прошле године, и оно спасоносно пиво, у сенци довратка бараке.

Вратих се у возило, и покренух га.

Затим сам наспрам Илићевог дунавца, сишао десно с пута, па одвезао ауто до асфалта.

Возио сам према Београду.

Помишљао сам како је пожар опомена и како бар још двадесет година нећу доћи ту, до места које сам толико волео у детињству и раној младости. А можда и никад више нећу dospети ту – где ме је природа два пут искушавала – као да ми упућује писмо испуњено претњама на архаичном, али још увек живом језику.